

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

ФІЛОСОФІЯ МИСТЕЦТВА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки 03 – Гуманітарні науки _____

для спеціальності 033 - Філософія _____

спеціалізації Теорія та історія культури _____

факультету Філософського _____

Завідувач кафедри
теорії культури і філософії науки

_____ (Петренко Д.В)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків-2024

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

- 1 програма навчальної дисципліни
- 2 конспект лекцій
- 3 матеріали до семінарських, практичних, лабораторних занять та самостійної роботи студентів
- 4 критерії оцінки успішності та результатів навчання
- 5 комплекти контрольних завдань з навчальних дисциплін; екзаменаційні білети або комплект контрольних завдань для семестрового контролю
- 6 методичні вказівки для студентів щодо виконання індивідуальних завдань, курсових, дипломних робіт, рефератів тощо

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“21” червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ МИСТЕЦТВА

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань __ 03 – Гуманітарні науки

спеціальності __ 034 – Культурологія

факультету __ Філософського

Харків-2024/2025 навч. рік

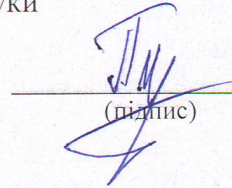

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Протокол № 11 від 21 червня 2024 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії
культури і філософії науки Титар О. В.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету
Протокол № 11 від 17 червня 2024 р.

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

(підпис)

Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 19 червня 2024 р

Голова методичної комісії філософського факультету

(підпис)

Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Філософія мистецтва» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Магістра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань 03-Гуманітарні науки
спеціальності 033 - Філософія

спеціалізації Теорія та історія культури

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою курсу є ознайомити студентів із проблемним полем філософії мистецтва, специфікою мистецтва та художньої творчості, значенням філософії мистецтва у сучасній філософії та світоглядних парадигмах, показати у системному зв'язку основні категорії філософії мистецтва, еволюцію концепцій філософії мистецтва та сутність сучасної філософії мистецтва.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Завдання курсу – розвиток світоглядної ерудиції, розуміння сучасної культури та соціокультурних реалій і вдосконалення практичних навичок аналізу теоретичних та філософських проблем.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
18 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
9 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Год.	год.
Самостійна робота	
93 год.	110 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

– здатність використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі культурології, теорії та філософії культури, етики, естетики, культурної антропології та суміжних гуманітарних галузей знання при проведенні досліджень;

- професійно-профільовані знання для узагальнення сучасних досягнень науки, наукознавства, філософії, філософії мистецтва та суспільної думки;
- уміння працювати в команді;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність використовувати професійно-профільні знання й практичні навички для вирішення практичних завдань в галузі теорії та історії культури, в дослідницькому та викладацькому процесі.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. «Основні напрями розвитку філософії мистецтва».

Тема 1. Теорія та філософія мистецтва, предмет та задачі.

Теорія та філософія мистецтва, предмет та задачі, історія розвитку. Філософські концепції давнини.

Тема 2. Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика.

Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика. Миметичне і немиметичне у мистецтві. Теорія ідей. Поезис, фроне́зис, праксис. Теорія театру. Катарсис.

Тема 3. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння. Середньовічна філософія мистецтва.

Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння. Індійська філософія мистецтва. Поетика миті. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство. Даосизм. Християнська філософія мистецтва.

Тема 4. Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження.

Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору. Візантійська естетика. Псевдо-Діонісій Ареопagit. Неоплатонізм. Введення тілесності і матеріальності. Філософія мистецтва Відродження. Роль зору і художнього образу. Механічна оптика.

Тема 5. Філософія мистецтва Нового часу.

Філософія мистецтва Нового часу. Проект Просвітництва. Дж. Віко. Становлення естетики. Г. Лессинг, Вінкельман. Філософія мистецтва Гете. Філософія мистецтва Канта «Критика теорії судження».

Тема 6. Філософія мистецтва романтиків.

Філософія мистецтва романтиків. Ф. Шіллер, Ф. Шлегель: нове майбутнє репрезентації. Шеллінг: художник як творець, мистецтво як абсолютна свободна творчість, онтологія мистецтва.

Тема 7. Філософія життя та екзистенціалізм у філософії мистецтва

Концепція Шопенгауера. Філософія мистецтва Ніцше. Ірраціоналізм у мистецтві. Екзистенціалізм та есеїзм у мистецтві

Розділ 2 «Сучасна філософія мистецтва (XX – XXI ст.)».

Тема 8. Модерністські філософії мистецтва.

Модерністські філософії мистецтва. Мистецтво як ідеологія і провокація. Футуристичний проект мистецтва. Сюрреалізм.

Тема 9. Національні картини світу у філософії мистецтва.

Національні картини світу у філософії мистецтва. Українська філософія (Г. Сковорода, Й. Кронеберг, М. Хвильовий, Д.Донцов, М. Сумцов, М. Попович).

Тема 10. Філософія мистецтва у проекті модерну.

Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва. Голос Іншого у філософії мистецтва.

Тема 11. Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння.

Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння. Подвійне кодування. Деконструкція і деструкція. Нові герої. Основні проблеми та концепції сучасної філософії мистецтва.

Тема 12. Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Авангард. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот.

Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Масовізм і людина-маса. Елітарне і повсякденне. Авангард. Естетика і філософія Піднесеного. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот. Мистецтво як метамова і метанаратив. Надлишкові та творчі функції мистецтва, їхнє осмислення сучасною філософією мистецтва.

Тема 13. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний поворот у філософії мистецтва.

Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва. Мистецтво як духовний та соціокультурний посередник. Філософія мистецтва як візуалістика.

Тема 14. Символізм мистецтва. Жанри та стилі мистецтва. Людина як митець.

Символізм мистецтва. Символ і символіка. Жанри та стилі мистецтва, мета жанровість, мистецтво як стиль життя. Людина як митець. Філософія мистецтва як філософія творчого процесу.

Тема 15. Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва.

Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва. Задачі мистецтва. Художній образ і символ. Філософія мистецтва і міф. Філософія мистецтва і сучасна наука.

Тема 16. Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Перспективи розвитку філософії мистецтва.

Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Унікальність мистецтва, унікальність особистості. Перспективи розвитку філософії мистецтва.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усь ого	Л	п	с/р	Усь го	л	пр	с/р
1	2	3	4	5	2	3	4	5
Розділ 1. Основні напрями розвитку філософії мистецтва Тема 1. Теорія та філософія мистецтва, предмет та задачі	6	1		5	5			5
Тема 2. Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика	7	1	1	5	12	1	1	10
Тема 3. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння. Середньовічна філософія мистецтва	6	1		5	10			10
Тема 4. Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження	7	1	1	5	7	1	1	5
Тема 5. Філософія мистецтва Нового часу	7	1		6	11	1		10
Тема 6. Філософія мистецтва романтиків	8	1	1	6	5			5
Тема 7. Філософія життя та екзистенціалізм у філософії мистецтва	7	1	1	5	5			5
Разом за розділом 1	48	7	4	37	55	3	2	50
Розділ 2. Сучасна філософія мистецтва (XX – XXI ст.). Тема 8. Модерністські філософії мистецтва	6	1		5	5			5

Тема 9. Національні картини світу у філософії мистецтва	7	1	1	5	5			5
Тема 10. Філософія мистецтва у проєкті модерну	7	1	1	5	7	1	1	5
Тема 11. Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння	6	1		5	5			5
Тема 12. Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Авангард. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот	7	1	1	5	5			5
Тема 13. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний поворот у філософії мистецтва	6	1		5	6	1		5
Тема 14. Символізм мистецтва. Жанри та стилі мистецтва. Людина як митець	8	2	1	5	10			10
Тема 15. Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва	12	2		10	10			10
Тема 16. Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Перспективи розвитку філософії мистецтва	13	1	1	11	12	1	1	10
Разом за розділом 2	72	11	5	55	65	3	2	60
Усього годин	120	18	9	93	120	6	4	110

4. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	заочн
1	Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика	1	1
2	Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження	1	1
3	Філософія мистецтва Нового часу. Романтизм	1	
4	Національні картини світу у філософії мистецтва (російська, українська, німецька)	1	
5	Філософія мистецтва у проєкті модерну	1	1
6	Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Авангард. Філософія мистецтва і семіотика.	1	
7	Символізм мистецтва. Людина як митець	2	
8	Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Перспективи розвитку філософії мистецтва	1	1
	Разом	9	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Очн	заочн
1	Опрацювання Тем 2. Антична філософія мистецтва	8	8
2	Конспект першоджерел до теми. Готика як філософія мистецтва. Філософія мистецтва Відродження. Данте (матеріали дослідження)	10	20
3	Конспект першоджерел до теми: Національні картини світу у філософії мистецтва (російська, українська, німецька)	10	20
4	Філософія мистецтва у проєкті модерну. Конспект.	25	20
5	Символізм мистецтва. Людина як митець. Контрольна робота.	40	42
		93	110

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами практ. занять), к.р, залік (дворівнева система оцінювання).

Теми контрольних робіт та завдань:

1. Філософія мистецтва Платона та неоплатонізм.
2. Поетика у філософії мистецтва Аристотеля (інтерпретація У. Еко).
3. Миметичне і немиметичне у мистецтві. Мимезис у Ауербаха.
4. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння.
5. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство.
6. Даосизм і сучасна література.
7. Християнська філософія мистецтва.
8. Філософія мистецтва в іудаїзмі.
9. Філософія мистецтва в ісламі.
10. Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору.
11. Візантійська філософія мистецтва.
12. Філософія мистецтва Відродження.
13. Філософія мистецтва Данте.
14. Філософія мистецтва Шекспіра.
15. Проект Просвітництва і філософія Дж. Віко.
16. Філософія мистецтва Гете.
17. Філософія мистецтва Ф. Шіллер.
18. Філософія мистецтва Шопенгауера.
19. Філософія мистецтва Ніцше.
20. Філософія мистецтва Ж. П. Сарта
21. Філософія мистецтва А. Камю.
22. Модерністські філософії мистецтва.
23. Футуризм і супрематизм К. Малевича
24. Філософія мистецтва С. Далі.
25. Філософія мистецтва П. Флоренського
26. Філософія мистецтва М. Бердяєв.
27. Українська філософія про мистецтво.
28. Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва.
29. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва.
30. Голос Іншого у філософії мистецтва (постколоніальні, регіональні, гендерні дослідження).
31. Деконструкція і деструкція у філософії мистецтва (Ж.Деррида, Ж. Дельоз, Ж. Бодріяр).
32. Естетика і філософія Піднесеного.
33. Філософія мистецтва і семіотика.
34. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва.
35. Символізм мистецтва. Символ і символіка.

Питання до екзамену (чотирирівнева система оцінювання)

1. Теорія та філософія мистецтва: спільність і відмінність задач.
2. Антична філософія мистецтва.
3. Філософія мистецтва Платона та неоплатонізм.
4. Філософія мистецтва Аристотеля.
5. Поетика у філософії мистецтва Аристотеля.
6. Миметичне і немиметичне у мистецтві.
7. Антична теорія театру. Катарсис.
8. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння.
9. Індійська філософія мистецтва. Поетика миті.
10. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство.
12. Даосизм: філософія саду і безсмертя.

13. Християнська філософія мистецтва.
14. Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору.
15. Візантійська філософія мистецтва. Неоплатонізм.
16. Філософія мистецтва Відродження.
17. Філософія мистецтва Данте.
18. Філософія мистецтва Леонардо да Вінчі.
19. Філософія мистецтва Нового часу.
20. Проект Просвітництва і філософія Дж. Віко.
21. Філософія мистецтва Гете.
22. Філософія мистецтва Канта «Критика теорії судження».
23. Філософія мистецтва Ф. Шіллер.
24. Філософія мистецтва. Шлегелей: нове майбутнє репрезентації.
24. Шеллінг: художник як творець, онтологія мистецтва.
25. Філософія мистецтва Шопенгауера.
26. Філософія мистецтва Ніцше.
27. Екзистенціалізм та есеїзм у мистецтві
28. Модерністські філософії мистецтва.
29. Мистецтво як ідеологія.
30. Футуристичний проект мистецтва. Сюрреалізм.
31. Національні картини світу у філософії мистецтва.
32. Українська філософія про мистецтво (Г. Сковорода, Й. Кронеберг, М. Хвильовий, Д. Донцов, М. Сумцов, М. Попович).
33. Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва.
34. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва.
35. Голос Іншого у філософії мистецтва (постколоніальні, регіональні, гендерні дослідження).
36. Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння. Подвійне кодування.
37. Деконструкція і деструкція у філософії мистецтва (Ж. Деррида, Ж. Дельоз, Ж. Бодріяр). Нові герої.
38. Основні проблеми та концепції сучасної філософії мистецтва.
39. Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Масовізм і людина-маса (Ортега-і-Гассет).
40. Елітарне і повсякденне. Авангард.
41. Естетика і філософія Піднесеного.
42. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот. Мистецтво як метамова і метанаратив.
43. Надлишкові та творчі функції мистецтва, їхнє осмислення сучасною філософією мистецтва.
44. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва.
45. Філософія мистецтва як візуалістика і теорія візуального образу.
46. Символізм мистецтва. Символ і символіка.
47. Жанри та стилі мистецтва, мета жанровість, мистецтво як стиль життя. Людина як митець.
48. Філософія мистецтва як філософія творчого процесу.
49. Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва.
50. Художній образ і символ. Філософія мистецтва і міф.
51. Філософія мистецтва і сучасна наука.
52. Філософія мистецтва і релігія.
53. Мистецтво і техніка. Техно- та інтернет-образ у сучасній теорії мистецтва. Філософія техніки.

8. Схема нарахування балів. Критерії оцінювання

Екзамен (чотирирівнева система оцінювання)Залік(дворівнева система оцінювання)

Поточний контроль, самостійна робота																Підсумковий семестровий контроль (чотирирівнева система оцінювання)	Сума	
Розділ 1								Розділ 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	Контрольна робота	40	100
2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	4	12	15		

T1, T2...T16 – теми

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 8 балів, для 2 – 20 балів

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен):

опрацювання не менше $\frac{3}{4}$ тем курсу, контрольна робота (індивідуальне завдання)

Критерії оцінювання:

– «відмінно» – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре» – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту;

– «задовільно» – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях;

– «незадовільно» – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Система оцінювання успішності

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін
	Розділ №1 Основні напрями розвитку філософії мистецтва		
1.	Відвідування лекцій	5	постійно
2.	Участь в семінарах	10	постійно
3.	Конспекти 5 першоджерел	15	до 15.03
	Всього	30	
	Розділ № 2 Сучасна філософія мистецтва		
1.	Відвідування лекцій	5	Постійно
2.	Участь в колоквіумах	5	Постійно
3.	Контрольна робота	20	До 10.05
	Всього	30	

	<i>Підсумковий контроль-екзамен(чотирирівнева система оцінювання)</i>	40	25.05.- 20.06
	Всього	100	
	Додаткові бали (бонуси): Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад Виступ на конференції за наявності друкованої програми Публікація тез доповіді або наукової статті	5 15	

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	Відмінно
70-89	Добре
50-69	Задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Тагліна Ю. С., Титар О. В. Культурологія: Методичні рекомендації до підготовки, виконання, оформлення та захисту дипломної роботи спеціаліста та магістра (навч. видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 38 с.

Титар О. В. Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу «Культурологія» (навчальне видання для студентів природничих факультетів). – Х.: ХНУ імені В. Каразіна, 2004. – 40 с.

Базова

1. Скуратівський В. Екранні мистецтва у соціокультурних процесах ХХ ст. - К., 1997. – Т.1. – 224 с.; Т.2. – 240 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Титар О.В. Культура Слобожанщини проблеми національно-культурної ідентичності : монографія / О.В. Титар. – Харків : Райдер, 2006. – 240 с.

2. Титар О.В. Українські національні і культурні ідентичності у глобалізованому світі (на прикладі культури Слобожанщини) : монографія / О.В. Титар. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 349 с.

3. Титар О.В. Перцептивні процеси у філософії І. Канта / О.В. Титар // Вісник Дніпропетровського університету імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2004. – Вип. 10. – С. 299-304. – (Серія: «Соціологія. Філософія. Політологія»).

4. Титар О.В. Сакральність просторової візуальної орієнтації та релігійно-культурна ідентичність / О.В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – № 625-2 / 2004. – С. 90-93. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).

5. Титар О.В. Форми візуального сприйняття та формування національної та етнічної ідентичності / О.В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2005. – № 654. – С. 251-257. – (Серія «Філософія. Філософські перипетії» ; № 654'2005).

6. Титар О.В. Готика як форма середньовічного богослов'я та науки : аналіз символіки і прагматики середньовічної релігійної ідентичності / О. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Вип. 32. Наука і релігія в освітньому просторі. – Харків, 2007. – № 764-1. – С. 227-232. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).

7. Титар О.В. Культура візуального сприйняття образу і філософія кольору / О.В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2007. – № 791. – С. 250-254. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).
8. Титар О.В. Логіка міфу у просторі сучасної культури / О.В. Титар // Post Office. Образи часу – образи світу : Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2008. – № 813. – С. 96-106. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).
9. Титар О.В. Образ як основа ідентичності особистості та суспільства : споглядальна оптика ідентичностей в освіті та філософії / О.В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Вип. 42. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – № 917. – С. 124-129. – (Серія «Філософія. Філософські перипетії»).
10. Титарь Е.В. Харьковский авангард 1919 – 1920 гг. / Е.В. Титарь // Койнонія : Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Київ . Дух і Літера, 2011. – № 950. – С. 147-164. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).
11. Титар О.В. Книга як метатекст ідентичностей доби модерну / О.В. Титар // Гілея : наук. вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – Київ : Гілея, 2012. – Вип. 62 (№ 7). – С. 350-355.
12. Титар О.В. Глобалізація і українські культурні ідентичності : глобальний диктат візуального / О.В. Титар // Гуманітарний часопис : зб. наук. праць. – Харків : ХАІ, 2012. – № 3. – С. 64-70.
13. Титар О. (Tytar O.) Ukrainian identity of new public man in philosophy culture of M. Khvylovy / О. Титар (O. Tytar) // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2014. – № 1142. – С. 133-138. – (Серія «Теорія культури і філософія науки»).
14. Титар О.В. Простір і час у літературному творі та філософії / О.В. Титар // Філософія і література : матеріали XI Харківських міжнар. Сквородинівських читань (м. Харків, 24-25 верес. 2004 р.). – Харків : Прометей-прес, 2004. – С. 368-370.
15. Титар О.В. Сучасна культура : фактори візуальних змін / О.В. Титар // Дні науки філософського факультету – 2005 : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 26-27 квіт. 2005 р.). – К. : ВПЦ «Київський університет», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. – Ч. IV. – С. 38-39.
16. Титар О.В. Філософська традиція та викладання естетики в Харківському університеті (XIX – початок XX ст.) / О.В. Титар // Університетська філософія в ретроспективі та перспективі (до 200-річчя Харківської університетської філософії) : матеріали XII Харківських міжнар. Сквородинівських читань (м. Харків, 2005 р.). – Харків : Екограф, 2005. – С. 109-111.
17. Титар О.В. Трансформація культурних ідентичностей в пострадянських суспільствах / О.В. Титар // Розмаїття культур : неокласика і контркультура : зб. матеріалів Міжнар. семінару (м. Харків, 22-23 квіт. 2009 р.). – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 6-12.

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Теорія та філософія мистецтва, предмет та задачі.

Теорія та філософія мистецтва, предмет та задачі, історія розвитку. Філософські концепції давнини.

Тема 2. Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика.

Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика. Миметичне і немиметичне у мистецтві. Теорія ідей. Поезис, фронеzis, праксис. Теорія театру. Катарсис.

Тема 3. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння. Середньовічна філософія мистецтва.

Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння. Індійська філософія мистецтва. Поетика миті. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство. Даосизм. Християнська філософія мистецтва.

Тема 4. Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження.

Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору. Візантійська естетика. Псевдо-Діонісій Ареопагит. Неоплатонізм. Введення тілесності і матеріальності. Філософія мистецтва Відродження. Роль зору і художнього образу. Механічна оптика.

Тема 5. Філософія мистецтва Нового часу.

Філософія мистецтва Нового часу. Проект Просвітництва. Дж. Віко. Становлення естетики. Г. Лессинг, Вінкельман. Філософія мистецтва Гете. Філософія мистецтва Канта «Критика теорії судження».

Тема 6. Філософія мистецтва романтиків.

Філософія мистецтва романтиків. Ф. Шіллер, Ф. Шлегель: нове майбутнє репрезентації. Шеллінг: художник як творець, мистецтво як абсолютна свободна творчість, онтологія мистецтва.

Тема 7. Філософія життя та екзистенціалізм у філософії мистецтва

Концепція Шопенгауера. Філософія мистецтва Ніцше. Ірраціоналізм у мистецтві. Екзистенціалізм та есеїзм у мистецтві

Розділ 2 «Сучасна філософія мистецтва (XX – XXI ст.)».

Тема 8. Модерністські філософії мистецтва.

Модерністські філософії мистецтва. Мистецтво як ідеологія і провокація. Футуристичний проект мистецтва. Сюрреалізм.

Тема 9. Національні картини світу у філософії мистецтва.

Національні картини світу у філософії мистецтва. Російська філософія (П. Флоренський, М. Бердяєв, С. Булгаков, В. Ерн, С. Трубецкой). Українська філософія (Г. Сковорода, Й. Кронеберг, М. Хвильовий, Д. Донцов, М. Сумцов, М. Попович).

Тема 10. Філософія мистецтва у проекті модерну.

Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва. Голос Іншого у філософії мистецтва.

Тема 11. Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння.

Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння. Подвійне кодування. Деконструкція і деструкція. Нові герої. Основні проблеми та концепції сучасної філософії мистецтва.

Тема 12. Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Авангард. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот.

Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Масовізм і людина-маса. Елітарне і повсякденне. Авангард. Естетика і філософія Піднесеного. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот. Мистецтво як метамова і метанаратив. Надлишкові та творчі функції мистецтва, їхнє осмислення сучасною філософією мистецтва.

Тема 13. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний поворот у філософії мистецтва.

Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва. Мистецтво як духовний та соціокультурний посередник. Філософія мистецтва як візуалістика.

Тема 14. Символізм мистецтва. Жанри та стилі мистецтва. Людина як митець.

Символізм мистецтва. Символ і символіка. Жанри та стилі мистецтва, мета жанровість, мистецтво як стиль життя. Людина як митець. Філософія мистецтва як філософія творчого процесу.

Тема 15. Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва.

Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва. Задачі мистецтва. Художній образ і символ. Філософія мистецтва і міф. Філософія мистецтва і сучасна наука.

Тема 16. Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Перспективи розвитку філософії мистецтва.

Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Унікальність мистецтва, унікальність особистості. Перспективи розвитку філософії мистецтва.

.

МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Антична філософія мистецтва. Мимезис. Філософія Платона. Філософія мистецтва Аристотеля. Поетика	2
2	Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження	2
3	Філософія мистецтва Нового часу. Романтизм	2
4	Національні картини світу у філософії мистецтва (російська, українська, німецька)	2
5	Філософія мистецтва у проекті модерну	2
6	Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Авангард. Філософія мистецтва і семіотика.	2
7	Символізм мистецтва. Людина як митець	2
8	Філософія мистецтва і релігія. Мистецтво і техніка. Перспективи розвитку філософії мистецтва	
	Разом	16

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів

Для підготовки студента в рамках самостійної роботи необхідне більш поглиблене вивчення літератури, включаючи додаткову. Можна скористатися при проведенні самостійної роботи наведеним списком літератури, можна вдатися до самостійного пошуку інформаційних джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент. Переглядаючи літературу, слід виділити основні джерела з подібної тематики. Слід спочатку зупинитись на першоджерелах та монографіях, бажано останніх років видання. Потім слід звернутись до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів. Необхідною умовою ефективною самостійної роботи студента є стислий конспект у вигляді дослівних тематичних виписок та фіксування принагідних ідей студента. Для подальшого цитування слід помічати джерело та сторінку. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт потрібно, наводячи різні точки зору, концепції з того чи іншого приводу, вміти продемонструвати свою позицію. Позиція повинна науково формулюватися та обґрунтовуватися. Одночасно викладення матеріалу повинно бути творчим, не переобтяженим цитуванням. Самостійна робота студента відображає його постійні навчальні зусилля, придбані наукові навички, рівень освіти, ерудиції.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теми 2. Антична філософія мистецтва	10
2	Конспект першоджерел до теми. Готика як філософія мистецтва. Візантійська естетика. Філософія мистецтва Відродження. Філософія мистецтва Данте (матеріали дослідження)	10
3	Конспект першоджерел до теми: Національні картини світу у філософії мистецтва (російська, українська, німецька)	10
4	Філософія мистецтва у проекті модерну. Контрольна робота	20
5	Символізм мистецтва. Людина як митець. Індивідуальне дослідницьке завдання.	20
		70

Індивідуальні завдання

Теми контрольних робіт та завдань:

1. Філософія мистецтва Платона та неоплатонізм.
2. Поетика у філософії мистецтва Аристотеля (інтерпретація У. Еко).
3. Миметичне і немиметичне у мистецтві. Мимезис у Ауербаха.
4. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння.
5. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство.
6. Даосизм і сучасна література.
7. Християнська філософія мистецтва.
8. Філософія мистецтва в іудаїзмі.
9. Філософія мистецтва в ісламі.
10. Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору.
11. Візантійська філософія мистецтва.
12. Філософія мистецтва Відродження.
13. Філософія мистецтва Данте.
14. Філософія мистецтва Шекспіра.
15. Проект Просвітництва і філософія Дж. Віко.
16. Філософія мистецтва Гете.
17. Філософія мистецтва Ф. Шіллер.
18. Філософія мистецтва Шопенгауера.
19. Філософія мистецтва Ніцше.
20. Філософія мистецтва Ж. П. Сарта
21. Філософія мистецтва А. Камю.
22. Модерністські філософії мистецтва.
23. Футуризм і супрематизм К. Малевича
24. Філософія мистецтва С. Далі.
25. Українська філософія про мистецтво.
26. Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва.
27. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва.
28. Голос Іншого у філософії мистецтва (постколоніальні, регіональні, гендерні дослідження).
29. Деконструкція і деструкція у філософії мистецтва (Ж.Деррида, Ж. Дельоз, Ж. Бодріяр).
30. Естетика і філософія Піднесеного.
31. Філософія мистецтва і семіотика.
32. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Критерії оцінювання

Екзамен (чотирирівнева система оцінювання)

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Підсумковий семестровий контроль (чотирирівнева систем оцінювання)	Сума	
Розділ 1								Розділ 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	Індивідуальне завдання	40	100
2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	4	12	15		

T1, T2...T16 – теми Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 8 балів, для 2 – 20 балів
Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен): опрацювання не менше ¾ тем курсу, контрольна робота (індивідуальне завдання)

Критерії оцінювання:

– «відмінно» – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре» – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту;

– «задовільно» – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях;

– «незадовільно» – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Система оцінювання успішності

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін
	Розділ №1 Основні напрями розвитку філософії мистецтва		
1.	Відвідування лекцій	5	постійно
2.	Участь в семінарах	10	постійно
3.	Конспекти 5 першоджерел	15	до 15.03
	Всього	30	
	Розділ № 2 Сучасна філософія мистецтва		
1.	Відвідування лекцій	5	Постійно
2.	Участь в семінарах	5	Постійно
3.	Індивідуальне завдання	20	До 10.05
	Всього	30	
	<i>Підсумковий контроль-екзамен(чотирирівнева система оцінювання)</i>	40	25.05.-20.06
	Всього	100	
	Додаткові бали (бонуси): Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад Виступ на конференції за наявності друкованої програми Публікація тез доповіді або наукової статті	5 15	

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.

РОЗДІЛ 1.

1. Відвідування лекцій (1-2 розділ):

5 балів: студент відвідав 90 - 100 % лекційних занять;

4 бали: студент відвідав 66 - 89 % лекційних занять;

3 бали: студент відвідав 41 – 65 % лекційних занять;

2 бали: студент відвідав 21 - 40% лекційних занять;

1 бал: студент відвідав 1- 20 % лекційних занять;

0 балів: студент не відвідував лекційні заняття

2. Конспект матеріалів лекцій – це власноручно написаний текст, в якому у стислому і системному вигляді викладений основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами теоріями тощо. Кожний студент повинен мати конспект на лекціях та семінарських заняттях.

5 балів:

- студент в повному обсязі опрацював та записав всі питання лекцій;
- конспект містить послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, чітко виокремленні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та охайно.

4 бали:

- студент опрацював та записав 70-90 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, виокремленні певні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та не завжди охайно.

3 бали:

- студент опрацював та записав 50-69 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні деякі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано не завжди грамотно та охайно.

2 бали:

- студент опрацював та записав 20-49 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні поодинокі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано з помилками та не завжди охайно.

1 бал:

- студент опрацював та записав 1-19 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в деякій мірі зміст питання, відсутні виокремлення основних положень, визначень, тез;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

0 балів: конспект відсутній

3 Конспект першоджерел – це стислий письмовий виклад найбільш істотного в змісті першоджерела, тобто добір найважливіших і найхарактерніших теоретичних положень і фактів. Конспектування першоджерел сприяє усвідомленому та глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє розширити діапазон знань студентів, всебічно висвітити обрані проблеми. Кожен студент повинен законспектувати рекомендовані першоджерела.

5 балів:

- студент самостійно опрацював всю необхідну рекомендовану літературу;
- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, цитати оформлені к відповідності до вимог;
- конспект написано грамотно та охайно.

4 бали:

- студент самостійно опрацював більшу частину рекомендованої літератури;
- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має поодинокі помилки;
- конспект написано грамотно та не завжди охайно.

3 бали:

- студент самостійно опрацював половину рекомендованої літератури;
- в конспекті в цілому правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має певні помилки;
- конспект написано не завжди грамотно та охайно.

2 бали:

- студент самостійно опрацював меншу частину рекомендованої літератури;
- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має суттєві помилки;
- конспект написано з помилками та не завжди охайно.

1 бал:

- студент самостійно опрацював поодинокі праці з рекомендованої літератури;
- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді короткого викладу своїми словами, відсутнє оформлення цитат;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

0 балів: конспект відсутній

РОЗДІЛ 2.**1. Виступ з доповіддю на семінарських заняттях:****5 балів:**

- виступ студента побудовано послідовно, системно, логічно;
- питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
- під час виступів студент виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування культурологічними термінами;
- відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

4 бали:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування культурологічними термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

3 бали:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування науковими термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки;

2 бали:

- виступ студента побудовано не завжди послідовно;
- питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування культурологічними та філософськими термінами викликало труднощі;
- відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;

1 бал:

- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування культурологічними термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питань, посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

0 балів: студент не підготував та не виступив з доповідями.

2. Участь в семінарських заняттях:

5 балів:

- студент прийняв участь в 90-100% семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були постійними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували системне знання матеріалу та сприяли більш глибокому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем філософії мистецтва студент продемонстрував впевнене знання та вміння використовувати фахову термінологію.

4 бали:

- студент прийняв участь в 66 - 89 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були періодичними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували достатнє знання матеріалу та сприяли в цілому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем філософії мистецтва студент продемонстрував достатнє знання та вміння використовувати фахову термінологію.

3 бали:

- студент прийняв участь в 41 - 65 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували певне знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем філософії мистецтва студент продемонстрував певне знання та вміння використовувати фахову термінологію.

2 бали:

- студент прийняв участь в 21 - 40 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не мали суттєвого характеру;
- задані студентом питання продемонстрували окремі знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем філософії мистецтва студент продемонстрував деякі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

1 бал:

- студент прийняв участь в 5 - 20 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали безпосереднє відношення до питання, що обговорювалося;
- задані студентом питання продемонстрували уявлення про матеріал, що вивчається, та не сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення філософії мистецтва проблем студент продемонстрував окремі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

0 балів: студент не приймав участь в семінарських заняттях

ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.

Студент має виконати контрольну роботу з філософії мистецтва, яка передбачена навчальним планом підготовки фахівців. Орієнтована тематика контрольних робіт подана в НМК. Контрольна робота має складатися з вступу, основної частини та висновків та містити список використаної літератури.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:

20 – 17 балів:

- студент всебічно обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував глибоке знання змісту обраної теми, вільне оперування культурологічними, мистецтвознавчими категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз відповідних питань;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- текст роботи викладено лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- роботу написано грамотно, оформлено відповідно до вимог та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

16– 13 балів:

- студент достатньо обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував знання змісту обраної теми, оперування культурологічними, мистецтвознавчими категоріями, провів культурологічний аналіз відповідних питань;
- в цілому висвітлені знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- текст роботи викладено послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- роботу написано грамотно з використанням культурологічної фахової лексики, оформлено в цілому відповідно до вимог.

12– 9 балів:

- студент надав певне обґрунтування актуальності теми роботи, визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував певне знання змісту обраної теми, виклавши основні її положення;
- висвітлені знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- текст роботи викладено недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- робота, в цілому, написана грамотно, проте допущені помилки щодо її оформлення.

8– 5 балів:

- актуальність теми недостатньо висвітлено, мета та задачі не мають чітких формулювань;
- студент продемонстрував роздуми з обраної теми, відсутність знань основних культурологічних категорій;
- текст роботи містить певні уявлення з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

4– 1 бал:

- студент надав спробу обґрунтування актуальності теми роботи, мета та задачі дослідження не визначені;
- студент продемонстрував відсутність знань з обраної проблеми;

- робота містить певні уявлення з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з багатьма помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

0 балів: робота відсутня

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.

Підсумкова робота складається з двох питань, які мають на меті перевірити рівень знань студентів з дисципліни «Філософія мистецтва». Відповіді студента на кожне питання максимально оцінюється 20 балами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

20 – 16 балів:

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування мистецтвознавчими та філософії мистецтва категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну культурологічну проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

15– 12 балів:

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними категоріями філософії мистецтва, аргументовано виклав означену проблему;
- в цілому висвітлено знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну філософсько-культурологічну проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми;
- відповідь написана грамотно з використанням культурологічної фахової лексики.

11– 8 балів:

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;
- висвітлені знання з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної культурологічної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;

- відповідь, в цілому, написана грамотно.

7– 5 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних культурологічних категорій;
- відповідь містить певні уявлення з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- відповідь написана з помилками.

4– 1 балів:

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення з філософії мистецтва, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;
- відповідь написана з багатьма помилками.

0 балів: відповідь відсутня

КОМПЛЕКТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ АБО КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Питання для екзамену

1. Теорія та філософія мистецтва: спільність і відмінність задач.
2. Антична філософія мистецтва.
3. Філософія мистецтва Платона та неоплатонізм.
4. Філософія мистецтва Аристотеля.
5. Поетика у філософії мистецтва Аристотеля.
6. Миметичне і немиметичне у мистецтві.
7. Антична теорія театру. Катарсис.
8. Філософія мистецтва Сходу і Заходу: порівняння.
9. Індійська філософія мистецтва. Поетика миті.
10. Китайська філософія мистецтва. Конфуціанство.
12. Даосизм: філософія саду і безсмертя.
13. Християнська філософія мистецтва.
14. Готика як філософія мистецтва. Філософське прочитання собору.
15. Візантійська філософія мистецтва. Неоплатонізм.
16. Філософія мистецтва Відродження.
17. Філософія мистецтва Данте.
18. Філософія мистецтва Леонардо да Вінчі.
19. Філософія мистецтва Нового часу.
20. Проект Просвітництва і філософія Дж. Віко.
21. Філософія мистецтва Гете.
22. Філософія мистецтва Канта «Критика теорії судження».
23. Філософія мистецтва Ф. Шіллер.
24. Філософія мистецтва. Шлегелей: нове майбутнє репрезентації.
24. Шеллінг: художник як творець, онтологія мистецтва.
25. Філософія мистецтва Шопенгауера.
26. Філософія мистецтва Ніцше.

27. Екзистенціалізм та есеїзм у мистецтві
28. Модерністські філософії мистецтва.
29. Мистецтво як ідеологія.
30. Футуристичний проект мистецтва. Сюрреалізм.
31. Національні картини світу у філософії мистецтва.
32. Російська філософія про мистецтво (П. Флоренський, М. Бердяєв, С. Булгаков, В. Ерн, С. Трубецкой).
33. Українська філософія про мистецтво (Г. Сковорода, Й. Кронеберг, М. Хвильовий, Д. Донцов, М. Сумцов, М. Попович).
34. Філософія мистецтва у проекті модерну: зв'язок онтології мистецтва та історії мистецтва.
35. Філософія мистецтва «після Аушвіца». Нова етика і нова філософія мистецтва.
36. Голос Іншого у філософії мистецтва (постколоніальні, регіональні, гендерні дослідження).
37. Філософія мистецтва модерну та постмодерну: порівняння. Подвійне кодування.
38. Деконструкція і деструкція у філософії мистецтва (Ж. Деррида, Ж. Дельоз, Ж. Бодріяр). Нові герої.
39. Основні проблеми та концепції сучасної філософії мистецтва.
40. Філософія мистецтва та сучасна масова культура. Масовізм і людина-маса (Ортега-і-Гассет).
41. Елітарне і повсякденне. Авангард.
42. Естетика і філософія Піднесеного.
43. Філософія мистецтва і семіотика. Лінгвістичний поворот. Мистецтво як метамова і метанаратив.
44. Надлишкові та творчі функції мистецтва, їхнє осмислення сучасною філософією мистецтва.
45. Філософія мистецтва і медіа культура. Візуальний і медійний повороти у філософії мистецтва.
46. Філософія мистецтва як візуалістика і теорія візуального образу.
47. Символізм мистецтва. Символ і символіка.
48. Жанри та стилі мистецтва, мета жанровість, мистецтво як стиль життя. Людина як митець.
49. Філософія мистецтва як філософія творчого процесу.
50. Антропологічні та культурологічні проблеми філософії мистецтва.
51. Художній образ і символ. Філософія мистецтва і міф.
52. Філософія мистецтва і сучасна наука.
53. Філософія мистецтва і релігія.
54. Мистецтво і техніка. Техно- та інтернет-образ у сучасній теорії мистецтва. Філософія техніки.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ, КУРСОВИХ, ДИПЛОМНИХ РОБІТ, РЕФЕРАТІВ ТОЩО

Методичні вказівки до написання кваліфікаційних робіт/дипломних/

Методика написання та зміст дипломної роботи

Дипломна робота представляє собою випускню кваліфікаційну роботу наукового змісту, яка має внутрішню єдність та відображає хід та результати розробки вибраної теми. Вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною. Дипломна робота подається в такому вигляді, який дозволяє судити, наскільки повно відображені та обґрунтовані положення, висновки та результати, їх новизна та значущість. Сукупність отриманих в такій роботі результатів повинна свідчити про наявність у її автора початкових навичок наукової діяльності в вибраній галузі професійної діяльності.

Написання дипломної роботи включає наступні етапи:

- ознайомлення з основними вимогами написання дипломної роботи;
- вибір та закріплення теми дипломної роботи;
- складання плану та узгодження його з керівником дипломної роботи;

- підбір та вивчення літературних джерел;
- написання та оформлення дипломної роботи;
- підготовка дипломної роботи до захисту;
- захист дипломної роботи.

Дипломна робота повинна бути самостійною працею, в якій на основі виконаних досліджень сформульовано та обґрунтовано наукові положення, сукупність яких можна класифікувати як нову ідею або теоретичне обґрунтування проблеми.

Виконання дипломної роботи повинно підтвердити вміння студента:

- генерувати та обґрунтовувати нові наукові ідеї, розраховані на близьку або далеку перспективу, самостійно проводити дослідження;
- використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання, практичні навички для вирішення певної проблеми;
- аналізувати літературні, наукові джерела;
- узагальнювати матеріали та застосовувати сучасну методіку наукових досліджень при вирішенні визначеної проблеми;

У дипломній роботі необхідно логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів і бездоказових тверджень.

Дипломну роботу оцінюють не тільки за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми, а й за рівнем загальнометодичної підготовки, що передусім знаходить відображення в її композиції. Кожний автор обирає свій порядок подання наукових матеріалів, що забезпечує внутрішній логічний зв'язок у такому вигляді, який він вважає найкращим і найбільш переконливим для розкриття свого творчого задуму. Але при цьому дипломна робота повинна включати:

- *титульний аркуш;*
- *зміст;*
- *вступ;*
- *основну частину, яка складається з декількох розділів;*
- *висновки;*
- *список використаних джерел;*
- *додатки (при їх наявності).*

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави для розробки теми. Вступ – це формулювання проблеми дослідження, викладення необхідних вихідних даних про предмет розмови, задачу дослідження, авторська оцінка шляхів її рішення. На основі старого знання автор формулює нове, що визначає подальше сприйняття змісту тексту. Практично завжди потрібно відобразити в ньому наступні пункти:

- визначення теми роботи;
- обґрунтування вибору теми, визначення її актуальності та значущості для науки;
- визначення меж дослідження (предмет, об'єкт, хронологічні рамки);
- визначення основних цілей роботи та другорядних задач;
- визначення теоретичних основ та базового методу дослідження.

Актуальність теми – обов'язкова вимога до будь-якої дипломної роботи. В актуальності висвітлюють головне – сутність проблемної ситуації, при цьому важливо показати, де пролягла межа між знанням і незнанням з предмета дослідження.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно розв'язати задля її досягнення. Мета роботи звичайно тісно переплітається з назвою роботи і повинна чітко вказувати, що саме вирішується в дипломній роботі.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію та обирається для вивчення. **Предмет дослідження** міститься в межах об'єкту, предмет та об'єкт співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Наукова новизна одержаних результатів. Обов'язково у вступі вказують нові наукові положення, запропоновані особисто автором.

Апробація результатів дослідження. Якщо студент приймав участь в наукових конференціях, симпозіумах, круглих столах, вказується назва заходу та його дата.

Публікації. При наявності друкованих публікацій треба вказати, в яких збірниках наукових праць, матеріалах конференцій були опубліковані положення дипломної роботи.

Основна частина присвячена розкриттю, деталізації, доказу, аргументації основних положень роботи, які були викладені у вступі тезисно. Висвічується процес дослідження, дається аналіз та узагальнення отриманих результатів, їх інтерпретація та пояснення. Ця частина дипломної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожен розділ починають з нової сторінки. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від незначущих подробиць.

Висновки – це підсумкове викладення основного, концептуального змісту роботи, стисле формулювання найважливіших наукових результатів, отриманих в дипломній роботі. Писемна наукова мова має й суто стилістичні особливості. Об'єктивність викладу – основна її стилістична риса. Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (*за повідомленням..., за відомостями..., на думку..., за даними..., на нашу думку...*).

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигукі. Стиль писемної наукової мови – це *безособовий монолог*. Виклад зазвичай ведеться від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Авторське «я» ніби відступає на другий план. Стало неписаним правилом в наукових працях замість «я» використовувати «ми» (*на нашу думку..., нами доведено..., наше бачення...*). Використовується також форма викладу від третьої особи (*автор вважає...*).

Якостями, які визначають культуру наукової мови, є *точність, ясність і стислість*. Багатослів'я або мовна надмірність найчастіше виявляється у вживанні зайвих слів. До мовної надмірності слід віднести й уживання без потреби чужомовних слів, які дублюють українські й тим самим не виправдано ускладнюють вислів. Інший різновид багатослів'я – тавтологія, тобто повторення одного і того ж іншими словами, і цього треба уникати при написанні дипломної роботи.

Оформлення дипломної роботи. Обсяг дипломної роботи повинен становити 70 – 80 сторінок тексту. У зазначений обсяг не входять додатки, список використаних джерел. Але всі сторінки зазначених елементів дипломної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту дипломної роботи та його роздрукування здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або в пізніших версіях) з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали з використанням стандартного шрифту Times New Roman, розмір кегля 14. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. Бажано використовувати ксероксний папір.

Текст дипломної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки 170 x 257 мм, залишаючи відповідно поля таких розмірів: ліве – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє – 15 мм, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам (1,25 см). Друкарські помилки, описки і неточності, які виявилися в процесі написання дипломної роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним або рукописним способом.

Текст основної частини дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин дипломної роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «РОЗДІЛ 3», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. *Крапку в кінці заголовка не ставлять.* Якщо заголовок складається з двох

або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. *Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам.* Кожну структурну частину дипломної роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів і т. д. подаються арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. *На титульному аркуші номер сторінки не проставляють.* На наступних сторінках дипломної роботи номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу проставляють після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «1.2.3.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Оформлення списку використаних джерел

При написанні дипломної роботи необхідно давати посилання на джерела, на основі яких розробляються проблеми, завдання, питання. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «...у працях [1-7]...»; «...у працях [1, 7, 23]...». Коли в тексті дипломної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, необхідно наводити посилання у квадратних дужках з обов'язковою вказівкою номеру сторінки. При цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, на яке дане посилання в дипломній роботі, наприклад: «...у монографії [11, с. 203]...».

Задля підтвердження власних аргументів посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування наступні:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. В цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинне бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точними у викладенні думок автора, коректними щодо оцінювання його позиції та давати відповідні посилання на джерело.

- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо це знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивної праці, а недостатнє знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Бібліографічний апарат у дипломній роботі – це ключ до використаних автором джерел. Крім того, він певною мірою відбиває наукову етику й культуру наукової праці. Саме з нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення студента з наявною літературою за досліджуваною проблемою. Література подається в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів. Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і вихідних даних видавництва. Бібліографічний опис самостійних видань (книг, наукових монографій, брошур, довідкових видань, збірників документів, збірників статей, збірників статистичних матеріалів і т. ін.) супроводжується наступною інформацією (опис робиться мовою оригіналу):

- прізвище та ініціали автора (якщо такий є);
- повна назва книги (з підзаголовками, які можуть йти після коми, через крапки, через двокрапку, в дужках);
- після навкісної риски – дані про перекладача (якщо це переклад) чи про редактора (якщо книга написана групою авторів), дані про чисельність томів;
- після тире – назва міста, де видана книга (іноді дозволяється вказувати лише першу букву назви таких міст: Київ – К., Харків – Х.);
- після двокрапки - назва видавництва;
- після коми - рік видання;
- кількісна характеристика (загальний обсяг сторінок).

Наведемо декілька прикладів оформлення літератури:

Багатотомні видання:

Гегель Г. Естетика: В 4 т. – Київ: Наука, 1969. – Т. 2. – 233 с.

Монографії (один, два або три автори):

Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстка 90-х. – Київ: Факт, 2001. – 278 с.

Складові частини книги, збірника або журналу:

Лук М. Микола Костомаров: історіософія та соціальна філософія українського романтизму // Молода нація, № 1 (22), 2002. – С.28 – 89.

Іноземні видання:

Connor S. Postmodernist Culture. An Introduction to Theories of the Contemporary. – London: Blackwell Publishers, 1997. – 320 p.

При написанні дипломної роботи необхідно правильно оформлювати посилання. Наприклад:

- посилання на одну з книг [34];
- посилання на декілька творів [4; 26; 31];
- посилання на багатотомне видання [7; т. 12];
- посилання на конкретну сторінку [16, с. 23].